

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В БАНКУ

RELEVANT PROBLEMS OF INCREASING THE QUALITY OF INTERNAL AUDIT IN THE BANK

УДК 657.633.5

Полякова Є.А.

студент

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Савич В.Ф.

студент

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Побережна Н.М.

к.е.н., доцент кафедри економічного
аналізу та обліку

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

У статті розглянуто основні проблеми підвищення якості внутрішнього аудиту в банках України та шляхи їх вирішення. Встановлено, що для всебічної оцінки діяльності банків та прийняття управлінських рішень аудиторська перевірка повинна включати такі види аудиту, як фінансовий, операційний, проектний та управлінський. Визначено, що важливою умовою вдосконалення методики та організації аудиту на сучасному етапі його розвитку є впровадження інформаційних систем та комп'ютерних технологій. Зазначено, що якість аудиторських перевірок прямо залежить від підготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації.

Ключові слова: аудит, банк, внутрішній аудит, достовірні результати, контроль.

В статье рассмотрены основные проблемы повышения качества внутреннего аудита в банках Украины и пути их решения. Установлено, что для всесторонней оценки деятельности банков и принятия управленческих решений аудиторская проверка должна включать такие виды аудита, как финансовый, операционный, проектный и управленческий. Определено, что важным

условием совершенствования методики и организации аудита на современном этапе его развития является внедрение информационных систем и компьютерных технологий. Отмечено, что качество аудиторских проверок напрямую зависит от подготовки кадров и повышения их квалификации.

Ключевые слова: аудит, банк, внутренний аудит, достоверные результаты, контроль.

The main problems of improving the quality of internal audit in banks of Ukraine and ways to solve them were considered in the article. There were determined that for a comprehensive assessment of the banks and making management decisions, the audit should include such types of audit as: financial, operational, project, and management audit. The introduction of information systems and computer technologies is important for improving the methodology and audit organizational at the present stage of its development. Also, it was noted that the quality of audit checks directly depends on the personnel training and the improving their skills.

Key words: audit, bank, internal audit, reliable results, monitoring.

Постановка проблеми. Грошові кошти є невід'ємною частиною діяльності суб'єктів господарювання та суттєвим складником активів. Використання перевіреної інформації про рух грошових коштів та стан платіжної дисципліни підвищує якість прийняття управлінських рішень. Цьому сприяє організований і проведений аудит.

Необхідно зазначити, що банківська система є показником розвитку економіки країни, тому вона потребує своєчасного попередження від різних ризиків. Ефективне управління ризиками в банку забезпечується проведенням внутрішнього контролю, найважливішим елементом якого є внутрішній аудит. Внутрішній аудит банку – це незалежна оцінка системи внутрішнього контролю, встановленого у комерційному банку. Внутрішній аудит зосереджений на:

1) оцінці поточної діяльності банку та аналізі інформації про професійну діяльність її працівників, а також встановленні ситуацій перевищення повноважень посадовими особами банку;

2) контролі дотримання законів, нормативно-правових актів Національного банку України та рішень органів управління банку;

3) аналізі інформації про діяльність банку та перевірці результатів поточної фінансової діяльності банку;

5) наданні раді банку висновків та пропозицій за результатами перевірок;

6) інших функціях, пов'язаних із наглядом та контролем за діяльністю банку, аналізуванні інформаційної системи, включаючи систему бухгалтерського обліку і супутніх видів контролю, вивченні фінансової та операційної інформації, дослідженні ефективності операцій.

За таких умов надзвичайно важливого значення набуває питання подальшого забезпечення належного рівня якості послуг, що надаються внутрішнім аудитом банку, та його організаційних аспектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику внутрішнього аудиту в банках та фінансово-кредитних установах досліджують у наукових працях та статтях такі вчені, як Д.І. Коваленко, В.В. Венгер [1], Л.П. Кулаковська та Ю.В. Піча [2], А.С. Колесніченко [3], В.О. Лукін та В.В. Савлук [4], Л.Г. Смоляр, М.Ф. Огійчук, І.Т. Новіков та І.І. Рагулін [5], І.І. Пилипенко, В.О. Шевчук [6], А.І. Сирота [7], Ю.Т. Труш, Г.О. Король [8], З.П. Урусова [9] та ін.

Згадані науковці у своїх працях досліджують теоретичні та методологічні засади внутрішнього аудиту банківських установ [4–6, 8], визначають основні завдання та функції проведення аудиту, визначають його місце та роль у системі фінансового контролю банку [1, 2, 9], пропонують удосконалення правового регулювання внутрішнього аудиту в банках [7].

Проте, як і раніше, залишаються відкритими питання функціонування внутрішнього аудиту в

системі контролю за банківською діяльністю та питання підвищення його якості.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд та аналіз внутрішнього аудиту в комерційному банку, розроблення шляхів підвищення його якості, визначення напрямів вдосконалення ефективності організації обліку та аудиторської перевірки операцій на рахунках в банках для покращення якості управлінських процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення системи аудиту в нашій державі на сучасному етапі розвитку полягає у розв'язанні проблем, від яких залежить подальший розвиток ринкових відносин, а також підвищення довіри людей до банківських установ.

Підвищений інтерес до внутрішнього контролю в банківській системі України сьогодні посилюється у зв'язку з численними банкрутствами банків.

Інтеграція в Європейську спільноту потребує достовірності інформації у фінансовій і податковій звітності банків, що потребує таких аудиторів та аудиторських звітів, які сприяли б формуванню довіри до суб'єкта аудиторської перевірки та вигідно відрізняли б його від банку, який ще не проходив аудиторську перевірку.

Відповідно до Концепції системи забезпечення якості аудиторських послуг в Україні [10], аудитори повинні розробити та ввести нову систему контролю якості, яка змогла б забезпечити незалежність аудиторів, їх діяльність повинна відповідати Міжнародним стандартам контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, Кодексу професійної етики внутрішніх аудиторів банківських установ, що регулюють аудиторську діяльність, а висновки (звіти), що надаються аудитором, відповідають умовам завдання [10, ст. 4.2].

Але в свою чергу розвиток внутрішнього аудиту в Україні ще дуже повільний та слабкий, існує ряд питань, які потребують додаткового регулювання та подальшого розвитку з врахуванням національних особливостей та обраного напрямку України до євроінтеграції.

Для українських банків, які прагнуть вийти на міжнародні фінансові ринки постає завдання підвищення цінності аудиторських послуг з метою забезпечення конкурентоздатності, ефективного функціонування та розвитку організації. Визначення сучасних науково-методичних підходів щодо формування системи внутрішньо фірмових стандартів аудиту в банках та функціонування аудиту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду, є одним з найактуальніших питань, що постає перед науковцями та практиками.

В міжнародній банківській практиці існують різні форми внутрішнього аудиту, серед яких виділяють:

фінансовий аудит, метою якого є перевірка достовірності і якості фінансової звітності (як внутрішньої, так і зовнішньої);

– операційний аудит, спрямований на оцінку адекватності систем, процедур, і аналіз організаційної структури;

– проектний аудит, який полягає в перевірці своєчасності і якості виконання тих чи інших проектів;

– управлінський аудит, основним завданням якого є оцінка рівня управління в банку в контексті його стратегії та політики в сфері найважливіших видів діяльності [10, с. 70].

В аудиторські перевірки повинні обов'язково входити як мінімум два види аудиту. Зазвичай такими є фінансовий та операційний аудит. Ідеальним же варіантом є одночасне проведення всіх видів аудиту, оскільки це дає можливість оцінити всі сторони діяльності банку. Однією з найважливіших функцій внутрішнього аудиту є всебічна оцінка ризик-менеджменту банку.

За змістом та функціями внутрішній аудит поділяється на операційний та стратегічний. В Україні сьогодні проводиться лише операційний аудит. Це зумовлено тим, що більшість бухгалтерських процедур не формалізовані й не автоматизовані, а рівень кваліфікації внутрішніх аудиторів не завжди високий.

Важливою умовою вдосконалення методики та організації аудиту на сучасному етапі його розвитку є впровадження інформаційних систем та комп'ютерних технологій. Для проведення аудиту в умовах комп'ютеризації необхідно мати чіткі методичні рекомендації. Кожна аудиторська фірма повинна розробити свої внутрішні програми діяльності, які становитимуть опис комплексного підходу до організації технології та методики здійснення аудиту. При цьому, впровадження нових комп'ютерних програм зменшить навантаження на аудитора та буде сприяти розширенню клієнтської бази.

Для проведення перевірки на місцях потрібно багато часу та трудових ресурсів, а впровадження комп'ютерних технологій дасть змогу проводити аудит дистанційно. Така перевірка проходитиме на основі управлінської та статистичної інформації. Дистанційний аудит покращує якість внутрішніх банківських перевірок шляхом швидкого реагування на недоліки, які необхідно усунути в першу чергу.

Внутрішньому аудиту доцільно перевіряти грошові кошти на рахунках в банку, визначення правильності відкриття рахунків, списання з них коштів, законності використання банківських рахунків. Аудит операцій в банку передбачає перевірку відповідності між виписками банку за поточними рахунками з даними бухгалтерського обліку.

Визначені недоліки стають причиною зниження рівня конкурентоспроможності українських аудиторів, у порівнянні з іноземними. Без сумніву, якість аудиторських перевірок прямо залежить від підготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації, тому впровадження регулярних програм підготовки та перепідготовки фахівців з аудиту, проведення науково-практичних конференцій з питань ауди-

торської діяльності, проведення дискусій з питань практики аудиту в офіційному виданні АПУ сприятимуть підвищенню кваліфікації аудиторів і, в цілому, будуть формувати більш якісні аудиторські перевірки в банках України.

Варто зазначити, що аудит, як і будь-яка діяльність, пов'язана з законодавством, стандартизується і нормується. Але це стосується переважно зовнішнього аудиту. Одним з широкого кола питань, що потребує уваги, є питання щодо покращення методологічного забезпечення внутрішньої аудиторської діяльності, а саме – розробки методологічних рекомендацій та матеріалів щодо аудиторської діяльності в Україні та розробки нормативних актів, що регулюють аудиторську діяльність в Україні. Для внутрішнього аудиту стандартів, що регулюють внутрішній аудит немає (за винятком нормативних документів НБУ з регламентації внутрішнього аудиту в комерційних банках України), що зменшує поширення передового досвіду в цій сфері діяльності. Недостатня кількість таких розробок спричиняє зі сторони аудитора нестачу знань та низьку компетенцію під час виконання своїх функцій. З іншого боку, відсутність будь-яких обмежень на зміст і форми проведення внутрішнього аудиту стимулює розробку суб'єктами господарювання власних форм реалізації його функцій.

Якісне економіко-правове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання та підвищення престижу аудиторської професії реалізувалось шляхом впровадження багаторівневої системи сертифікації аудиторів, що базувалось на оцінці рівня їх професіоналізму, ступеня підготовки та практичного досвіду.

Проте, сьогодні, згідно з новим Законом України від 21.12.2017 р. «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» встановлюється новий порядок атестації аудиторів. Для ведення аудиторською діяльністю, фізична особа має бути внесена до Реєстру аудиторів, шляхом підтвердження своїх теоретичних знань та професійної компетентності за допомогою складання відповідних іспитів (за кожен іспит вона сплачує суму в розмірі однієї мінімальної зарплати). Також необхідно пройти практичну підготовку із провадження аудиторської діяльності в аудиторській фірмі. Після потрапляння до Реєстру фізична особа має змогу займатися аудиторською діяльністю. Не вимагається отримання сертифікату, але потрібно безперервно проходити професійне навчання, без щорічного підтвердження своїх знань [11].

Іншим питанням, яке привертає нашу увагу, є недотримання вимог щодо забезпечення незалежності аудитора під час надання професійних послуг. Незалежність внутрішнього аудиту є ключовим компонентом для ефективної роботи системи корпоративного управління. Сьогодні існує високий ступінь впливу топ-менеджменту банку

на внутрішні перевірки, тому власники та Наглядова рада досі не завжди мали можливість бачити реальну картину того, що відбувається в банку.

Основна функція внутрішнього аудиту – проводити оцінку ризиків внутрішніх процесів, давати рекомендації для Правління банку і стежити за виконанням цих рекомендацій. Тому логічно, що для виконання своїх функцій внутрішній аудит не повинен звітувати перед менеджментом або Правлінням банку, оскільки тут виникає конфлікт інтересів. Внутрішній аудит повинен працювати в інтересах власника банку і його акціонерів, звітувати перед Аудиторським комітетом або перед Наглядовою радою.

Крім того, у своїй практичній діяльності аудитор стикається із загрозами, відповідно до фундаментальних принципів професійної діяльності: власного інтересу, власної оцінки, захисту, особистим і сімейним стосункам, тиску та іншому.

В розвинених країнах передбачається страхування професійної відповідальності аудиторів і повного відшкодування збитку, нанесеного замовникові аудиту. В Україні такого страхування не існує, а є лише майнова та цивільно-правова відповідальність аудиторської фірми, яку можна розділити на відповідальність перед замовниками аудиту і третіми особами, адміністративну, кримінальну.

Крім того, Аудиторська палата України може застосовувати стягнення у вигляді попередження, виключення з Реєстру аудиторських фірм і аудиторів. Окрім цього, за порушення порядку оприлюднення фінансової звітності передбачений штраф від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що в Україні необхідно ввести обов'язкове страхування професійної відповідальності аудиторів, яке дасть можливість розвитку страхових послуг та впевненість клієнтів у надійності та незалежності аудитора [11].

Висновки з проведеного дослідження. Сучасна світова практика передбачає для внутрішнього аудиту незрівнянно вищий статус і значно ширші функції, ніж він їх має в українських банках сьогодні. Для оптимального виконання внутрішнім аудитом своїх завдань необхідно дотримуватися базового принципу корпоративного управління – чітко розподіляти повноваження між радою директорів і правлінням банку. Крім того, багатогранність категорій ризику об'єктивно зумовлює необхідність системи внутрішнього аудиту. Банк може розробити систему внутрішнього аудиту за функціональним принципом, підрозділами або змішану. Незалежно від принципу формування служби внутрішнього аудиту вона повинна охоплювати кожну категорію часткових ризиків і відповідати основним вимогам управління ризиками. Особливу увагу слід приділити внутрішньому аудиту руху грошових коштів і законності здійснення розрахунків, які впливають на досягнення стратегічних та

оперативних цілей. Також, для підвищення достовірності аудиту, впровадження та функціонування системи забезпечення якості аудиторських послуг, удосконалення професійних знань бухгалтерів, що практикують, зростання ринку аудиторських послуг та конкурентоспроможності, важливої ролі аудиторської професії в нашому суспільстві необхідні постійний моніторинг та розробка рішень щодо питань, пов'язаних із функціонуванням системи аудиту в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика : навч. посібник / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 578 с.
2. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту: навч. посібник / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К.: Каравела, 2012. – 544 с.
3. Колесніченко А.С. Облік і звітність у формуванні ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління суб'єктів господарювання фінансово-кредитної та бюджетної сфер / А.С. Колесніченко // Бізнес Інформ = Business Inform. – 2017. – № 1 (468). – С. 256–262.
4. Лукін В.О. Організація внутрішнього аудиту в банківських установах / В.О. Лукін, В.В. Савлук. – Молодий вчений. – 2015. – № 1 (16). – С. 134–136.
5. Огічук М.Ф. Аудит: організація і методика: навч. посібник / М.Ф. Огічук, І.Т. Новіков, І.І. Рагуліна. – К.: Алерта. – 2012. – 664 с.
6. Пилипенко І.І. 15 років аудиту в Україні: досвід захисту інтересів суспільства і держави [Електронний ресурс] / І.І. Пилипенко, В.О. Шевчук. – Аудитор України. – 2008. – № 6 (134). – С. 16–20. – Режим доступу: <http://www.auditorukr.com.ua/journal/2017/>
7. Сирота А.І. Правове регулювання внутрішнього аудиту банків / А.І. Сирота // Науковий вісний Херсонського державного університету. Сер. Юридичні науки. – Випуск 1, Т. 3. – 2016. – Херсон: ВД «Гельветика». – С. 81–83.
8. Труш Ю.Т. Облік у банках. Частина 1: навч. посібник / Ю.Т. Труш, Г.О. Король. – Дніпропетровськ: НМетАУ. – 2013. – Ч.1. – 76 с.
9. Урусова З.П. Внутрішній аудит і контроль операцій комерційних банків України. // Науково-практичний журнал Сталій розвиток України. – Тернопіль: СМП «ТАЙП». – 2013. – № 3 (20). – С. 278–282.
10. Концепція системи забезпечення якості аудиторських послуг в Україні [Електронний ресурс]. Затв. Рішенням Аудиторської палати України від 26.09.2013 № 279/7. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/kontrol-yakosti?layout=edit&id=800>
11. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [Електронний ресурс] : офіц. текст підписаний Президентом України 21.12.17 р. № 2258-VIII. – Режим доступу:

<http://vobu.ua/ukr/documents/item/zakon-ukrainy-vid-211217-r-2258-viii-pro-audyt-finansovoi-zvitnosti-ta-audytorsku-diialnist>

REFERENCES:

1. Kovalenko D. I., Venher V. V. (2013) *Finansy, hroshi ta kredyt: teoriia ta praktyka* [Finance, money and credit: theory and practice]. K.: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian)
2. Kulakovska L. P., Picha Yu. V. (2012) *Orhanizatsiia i metodyka audytu* [Organization and methodology of audit]. K.: Karavela. (in Ukrainian)
3. Koliesnichenko A. S. (2017) *Oblik i zvitnist u formuvanni efektyvnoho informatsiino-analitychnoho zabezpechennia systemy upravlinnia subiektiv hospodariuvannia finansovo-kredytnoi ta biudzhethnoi sfer* [Accounting and Reporting in the Formation of Effective Information and Analytical Support for the System of Management of Business entities of the Financial-Credit and Budget Spheres]. *Biznes Inform*, vol. 468, no. 1, pp. 256–262.
4. Lukin V.O., Savluk V.V. (2015) *Orhanizatsiia vnutrishnoho audytu v bankivskykh ustanovakh* [Organization of internal audit in banking institutions]. *Molodyi vcheny*, vol. 16, no. 1, pp. 134–136.
5. Ohiichuk M. F., Novikov I. T., Rahulina I. I. (2012) *Audyt: orhanizatsiia i metodyka* [Audit: organization and methodology]. K.: Alerta. (in Ukrainian)
6. Pylypenko I. I., Shevchuk V. O. (2008) *15 rokiv audytu v Ukraini: dosvid zakhystu interesiv suspilstva i derzhavy* [15 years of audit in Ukraine: the experience in protecting interests of society and the state]. (electronic journal), vol. 6, no. 134, pp. 16-20. Available at: <http://www.auditorukr.com.ua/journal/2017/>
7. Syrota A.I. (2016) *Pravove rehuliuвання vnutrishnoho audytu bankiv* [Legal regulation of internal audit of banks]. *Naukovyi visnyi Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, vol. 1, no. 3, pp. 81–83.
8. Trush Yu. T., Korol H. O. (2013) *Oblik u bankakh. Chastyna 1* [Accounting in banks. Part 1]. D.: NMetAU. (in Ukrainian)
9. Urusova Z.P. (2013) *Vnutrishnii audyt i kontrol operatsii komertsiiykh bankiv Ukrainy* [Internal audit and operation control of commercial banks in Ukraine]. *Naukovo-praktychnyi zhurnal Stalyi rozvytok Ukrainy*, vol. 20, no. 3, pp. 278-282.
10. *Kontseptsiiia systemy zabezpechennia yakosti audytorskykh posluh v Ukraini. Zatv. Rishenniam Audytorskoi palaty Ukrainy vid 26.09.2013 № 279/7* [The concept of quality assurance system of audit services in Ukraine. Approved By the decisions of the Audit Chamber of Ukraine from 26.09.2013 № 279/7]. Available at: <http://www.apu.com.ua/kontrol-yakosti?layout=edit&id=800>
11. *Zakon Ukrainy "Pro audyt finansovoi zvitnosti ta audytorsku diialnist": ofits. tekst pidpysanyi Prezydentom Ukrainy 21.12.17 r. № 2258-VIII* [Law of Ukraine "On audit of financial reporting and audit activity": official text signed by the President of Ukraine]. Available at: <http://vobu.ua/ukr/documents/item/zakon-ukrainy-vid-211217-r-2258-viii-pro-audyt-finansovoi-zvitnosti-ta-audytorsku-diialnist>

Poliakova E.A.

Student of Department of Economic Analysis and Accounting,
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

Savych V.F.

Student of Department of Economic Analysis and Accounting,
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

Poberezhna N.M.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Economic Analysis
and Accounting,
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

RELEVANT PROBLEMS OF INCREASING THE QUALITY OF INTERNAL AUDIT IN THE BANK

Today, when our country is going to the international integration, the auditing requires deeper studying and application, because it is becoming the priority in the field of financial control and it is an integral part of the marketing economy.

The requirement of the organization of an internal audit of the bank's own activities led to the creation of a specialized service – the internal audit service.

The internal audit allows you to have reliable information on the state of affairs in various areas, warns financial risks (credit, currency, interest, liquidity), allows you to determine the financial stability and competitiveness of the bank, ensure the safety of the joint-stock property, protect the interests of the bank, its participants, and creditors. All this testifies about the need to verify and to improve the internal audit in the bank.

The internal audit in the bank should be conducted according to the following principles:

- the independence of internal audit from activities of other divisions of the bank;
- the objectivity in making decisions and making proposals aimed at eliminating identified shortcomings and violations in the activities of the bank;
- the systematic, comprehensive coverage of the internal audit services by all the internal audits of the Bank;
- the professionalism and the competence of employees of the internal audit service;
- the confidentiality;
- the effectiveness of the internal audit function

To date, as the state of the banking system shows, the internal audit does not fully perform its tasks, including due to untimely measures that were taken by the bank's management, since managers neglect the quality of the internal audit. It should be noted that the internal audit of the bank has great advantages, because this resource is cheaper than external, and with its help, shortcomings and errors in accounting are quickly and effectively manifested. Internal auditors are better acquainted with the activities and problems of their bank, external auditors are not always able to correctly assess the situation.

In our work, we examined the main ways to improve the effectiveness of the internal audit, as well as ensuring the reliability of the results of control through such measures: the staffing by professional employers, the implementation of recommendations of the internal audit service and taking appropriate decisions by managers, the ensuring audit independence, the introducing new advanced electronic control technologies, the control and automation of accounting will make the audit more rapid and qualitative.